

פרשת בלק

פרק כב

(א) ויקץ. הפוך. כוונתו, שנגזר מן 'צוקה', והיה ראוי להיות¹ 'ויצק'.

(ה) הנה בן אחשורוש קודם אחשורוש. ר"ל כי דריוש הפרסי² מלך קודם אחשורוש, ובנו היה שמו גם כן דריוש. ואם היה הכל אחד – הנה³ הבן קודם האב.

(יח) מלא ביתו. בית⁴ מלא. ר"ל שהוא <דרך>⁵ הפלגה – אם יתן לי בלק כסף וזהב כל מה שיחזיק ביתו. וכן: מלא כל הארץ כבודו (יש' ו, ג) – כל⁶ מה שתחזיק, ר"ל⁷ כבוד השם,⁸ שימלא כל הארץ, לא⁹ שר"ל שמה שהוא בארץ לבד¹⁰ הוא כבוד השם.

<ראיתי>¹¹ לבאר¹² דעתי על מה חרה אף השם על בלעם בלכתו עם שרי בלק, אחר שאמר לו: קום לך אתם (במ' כב, כ). ונאמר,¹³ כי השם אמר לו תחלה: לא תלך עמהם (שם, יב), ואף על פי כן היה בלעם¹⁴ מחזיק¹⁵ ללכת, באמרו: מה יוסף יי דבר עמי (שם, יט). ו'בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו' (מכות י' ע"ב), והרשהו <השם>¹⁶ ללכת על פי שנים תנאים: האחד, אמרו: אם לקרא לך באו האנשים (שם, כ), ר"ל אם כדי שיכבדוך ויועילוך לבד, ולא לקלל ישראל – קום לך אתם (שם). והשני, אמרו: ואך את הדבר אשר אדבר אליך <אותו תעשה>¹⁷ (שם), <ר"ל שלא תחשוב שיהיה כח בידך לקלל ישראל, כי לא תוכל לדבר, רק את הדבר אשר אדבר אליך>¹⁸. אם כן, היה לו למנוע ללכת, כי היה יודע שהתנאי בטל, ששרי בלק לא קראוהו, רק כדי¹⁹ לקלל ישראל. ואף על פי כן, לא נמנע <מלכת>²⁰, כי חשב מחשבה רעה. על כן: ויחר אף אלהים²¹ (שם, כב). אשוב לדברי²² א"ע.

(כח) החלק לא ישנה <החלק>²³. ר"ל האיש לא יוכל לשנות²⁴ בחמתו גזרת <השם ית' על איש אחר שגזר עליו טובה או רעה>²⁵. רק גזרת הכל תשנה גזרת החלק. ר"ל הגזרה הכוללת על עם אחד, לטובה או לרעה, לפי משפטי הכוכבים תבטל גזרת האיש הנכלל עמהם המתנגדת לגזרה הכוללת.

¹ בכ"י דה: לומר.

² בכ"י דה: ופרס (בכ"י ה המילה נמחקה).

³ בכ"י דה: היה.

⁴ בכ"י ב: ביתו.

⁵ כך בכ"י בדה; בכ"י אג ליתא.

⁶ בכ"י ג: ר"ל כל; בכ"י דה: ר"ל.

⁷ בכ"י דה ליתא.

⁸ כ"י דה מוסיפים: הוא רב מאד.

⁹ בכ"י דה: לו.

¹⁰ בכ"י דה ליתא.

¹¹ כך בכ"י בדה; בכ"י א: ואשוב; בכ"י ג: ועתה ראיתי.

¹² כ"י גדה מוסיפים: לפי.

¹³ בכ"י ב: ובאמרו; בכ"י דה: ואומר.

¹⁴ בכ"י דה ליתא.

¹⁵ כ"י ג מוסיף: עצמו; בכ"י דה: מחזר.

¹⁶ כך בכ"י דה; בכ"י אבג ליתא.

¹⁷ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא; בכ"י ג: אותו תדבר.

¹⁸ כך בכ"י בגדה; בכ"י א ליתא.

¹⁹ בכ"י ג: בעבור; בכ"י דה ליתא.

²⁰ כך בכ"י בדה; בכ"י אג: מללכת.

²¹ כ"י ג מוסיף: כי הולך הוא.

²² בכ"י ג: לבאר דברי החכם.

²³ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא; בכ"י ג: גזרת החלק.

²⁴ בכ"י ב: למנוע.

²⁵ כך בכ"י ג; בכ"י אב: השם; בכ"י דה: האיש.

ולא אוכל לגלות >זה<²⁶ הסוד. ר"ל בלא אריכות גדול.²⁷ ואם תבין סוד מלאכי אברהם. ר"ל שהכל היה במראה הנבואה.

פרק כג

(א) ובתת השלם לשלם, אז תתחדש רוח בינה. ר"ל כי שבעה²⁸ הוא מספר שלם, כמו שבארנו בפרשת אם בחוקותי,²⁹ ובתתו אל השם שהוא השלם, ישפיע על הכח השכלי רוח בינה.

(ג) והנה רמזתי לך סוד חתום. ר"ל באמרו שהיה³⁰ מנחש.³¹

(ט) >ולא אל שפי. כלומר גם מכאן ראה על פירושו שפי שהוא מקום גבוה מאשר הוצרך לומר: ויצת אל המדבר פניו (במ' כד, א), מכלל שהיה עומד במקום שאינו מדבר.<³² ובגוים לא יתחשב. עוד אפרשנו בפסוק: יצב גבולות עמים (דב' לב, ח). שם אמר³³ מה שאמרו רבותינו³⁴ ש'צורת יעקב חקוקה בכסא³⁵ הכבוד'.³⁶ ורצה לרמוז³⁷ ל"ב מזלות.

(י) ועל כן אמר >הנה<³⁸ התמה שלא יתחשב³⁹ עם הגוים [...] >שיתכן<⁴⁰ שלא יתחשב המעט. ר"ל שבלעם תמה⁴¹ על ישראל, אחר שהם עם רב מדוע אינם תחת המזל כמו שאר האומות. שאם היו מעטים יתכן שלא יתחשב, והיו בטלים בגזירת המשפט הכוללת, באמרו: 'גזרת'⁴² הכל תשנה גזרת החלק' (א"ע, במ' כב, כח). אבל עתה שהם עם רב, יש לתמוה איך אין להם מזל מיוחד כמו אל כל עם ועם.⁴³

(יט) אמר. בעבור אמרו: ולא יעשה, שהוא לשון זכר. ודבר.⁴⁴ דברה. בעבור אמרו: ולא יקימנה, >שהוא סימן נקבה<.⁴⁵

פרק כד

(יד) איעצך. יש אומ' >כי הטעם<⁴⁶ על בנות מואב. ולפי דעתי, אין פירוש החכם בזה נכון, >שפירש<⁴⁷ אתן לך עצה שתדע מה תעשה,⁴⁸ כי לפי⁴⁹ הפירוש יהיה הפסוק מאד⁵⁰ חסר, גם⁵¹

²⁶ כך בכ"י גדה; בכ"י אב ליתא.

²⁷ בכ"י ג: דברים כי עמוק הוא.

²⁸ בכ"י ב: מספר שבעה.

²⁹ ראה אות נפש, וי' כו, יח.

³⁰ בכ"י דה: שהוא.

³¹ כ"י ב מוסיף: באמת.

³² כך בכ"י ג; בכ"י אבדה ליתא.

³³ כ"י דה מוסיפים: הוא.

³⁴ בכ"י ב: הקדמונים; בכ"י דה: קדמונינו.

³⁵ בכ"י ג: תחת.

³⁶ ראה א"ע, דב' לב, ח; השווה איכה רבה ב, ב.

³⁷ בכ"י ב: לדמיון.

³⁸ כך בכ"י בגדה; בכ"י א ליתא.

³⁹ כ"י ד מוסיף: שהם; כ"י ה מוסיף: המעט.

⁴⁰ כך בכ"י דה; בכ"י אב ליתא. בכ"י ג: והם עם רב כחול שיתכן.

⁴¹ בכ"י ב: ר"ל שכל עם דומה.

⁴² כך בכ"י דה; בכ"י אב: כי; בכ"י ג: כי גזרת.

⁴³ בכ"י ב: כשאר האומות.

⁴⁴ בכ"י דה: וככה.

⁴⁵ כך בכ"י בה; בכ"י א ליתא; בכ"י ג: שהכנוי בלשון נקבה; בכ"י ד: שהוא לשון נקבה.

⁴⁶ כך בכ"י ג; בכ"י אבדה ליתא.

⁴⁷ כך בכ"י בדה; בכ"י א: שאמר.

⁴⁸ כ"י דה מוסיפים: כמו שפירשו המתרגם והר"ש ז"ל.

⁴⁹ כ"י דה מוסיפים: זה.

⁵⁰ בכ"י ב ליתא.

הפך כונתו, כי העצה⁵² שבה למה שיעשה העם. לכן כונתנו בו, כי כאשר רצה בלעם לומר בביאור: ומחץ פאתי מואב (במ' כד, יז), ולא אמר עדין, ושרי מואב היו שם, שלא⁵³ רצה לומר פורענותם בפניהם, ואמר אל בלק: לך לבדך אומר: אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים. וזהו אמרו: איעצך – אומר לך סוד אשר יעשה העם הזה <לעמך>⁵⁴, <כדרך>⁵⁵ שדבר עצה נאמר בייחוד.⁵⁶

⁵¹ כ"י ב מוסיף: יהיה; כ"י דה מוסיפים: נראה שר"ל.

⁵² בכ"י דה ליתא.

⁵³ בכ"י ב: לא אמר לפני שרי מואב כי לא.

⁵⁴ כך בכ"י ג; בכ"י אב ליתא; בכ"י דה 'באחרית הימים [...] לעמך' ליתא.

⁵⁵ כך בכ"י בגדה; בכ"י א: כדי.

⁵⁶ בכ"י דה: בסוד.